

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра новітньої історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з науково-педагогічної та навчальної роботи

« 22 » 2022 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СПЕЦСЛУЖБИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ»**

для студентів

галузі знань **01 Освіта/Педагогіка, 02 Культура і мистецтво, 03 Гуманітарні науки**

спеціальності **014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), 027 Музезнавство, пам'яткознавство, 032 Історія та археологія,**

освітній рівень **Перший (бакалаврський)**

освітні програми **Історія України та культурна антропологія (з поглибленим вивченням іноземних мов), Середня освіта (історія), Музезнавство, пам'яткознавство та інші**

вид дисципліни **вибіркова**

Форма навчання **денна**

Навчальний рік **2021/2022**

Семестр **6**

Кількість кредитів ECTS **3**

Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Форма заключного контролю **залік**

Викладач: канд. іст. наук, проф. Пивовар С.Ф.

Пролонговано: на 2022/2023 н.р. Роговський М.В. «27» 08 2022 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20 / 20 н.р. () « » 20 р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Пивовар С. Ф. канд. іст. наук, професор кафедри новітньої історії України

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри новітньої історії України

 (Андрій ПИЖИК)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Протокол № 11 від 29.06. 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від « » 26.08. 2021 року № 7

Голова науково-методичної комісії (Наталія ТЕРЕС)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Мета дисципліни: сформувати у студентів систему знань про сутність і витоки, процес зародження та становлення, особливості розвитку, функції та форми, методи і напрями розвідувальної діяльності у взаємопов'язаності її з таємною дипломатією країн Європи, Америки й Азії від стародавніх часів до початку XXI ст.; навчити студентів застосовувати набуті знання для з'ясування місця, ролі та значення спецслужб в історії міжнародних відносин.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

2.1. Знати: сучасні методи історичного пізнання, історичний термінологічно-понятійний апарат; характер всесвітнього історичного процесу; специфіку й особливості міжнародних відносин країн світу від стародавніх цивілізацій до сьогодення.

2.2. Вміти самостійно: аналізувати історичні джерела; поглиблювати свої знання у рамках дисципліни шляхом пошуку й опрацювання нової інформації з використанням сучасних засобів технічної інформації; науково оцінювати роль суб'єктивних та об'єктивних чинників в історичному процесі, конкретних подіях і явищах; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; використовувати набуті знання в наукових дослідженнях і викладацькій роботі.

3. Анотація навчальної дисципліни: Навчальна дисципліна розглядає процеси зародження та становлення, розвиток, функції, форми, методи і напрями розвідувальної діяльності країн Азії, Європи й Америки від стародавніх часів до початку XXI ст. Вивчення діяльності спеціальних служб провідних країн світу, здійснених ними зовнішньополітичних операцій, а також – їх місця, ролі та значення у міжнародних відносинах і геополітичному протистоянні, відбувається у взаємозв'язку з вивченням історії таємної дипломатії, як двох невід'ємних складових функціонування держав на міжнародній арені.

4. Завдання (навчальні цілі): Дисципліна спрямована на формування у студентів цілісної системи знань про теоретичні аспекти розвідувальної діяльності, сутність, витоки й особливості функціонування спецслужб у контексті таємної дипломатії різних країн світу; здатність студентів виявляти, опрацьовувати й адекватно інтерпретувати різні джерела інформації для реалізації науково-дослідницьких проектів; здійснювати критичний аналіз історичних фактів, явищ і подій, пов'язаних з діяльністю спецслужб у міжнародних відносинах.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. Знати. 2. Уміти. 3. Комунікація. 4. Автономність і відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	Знати: сутність і витoki розвідувальної діяльності; періодизацію історії спецслужб у міжнародних відносинах; історіографію та джерельну базу проблеми.	Лекція. Самостійна робота.	Контрольна робота (тест), 60% правильних відповідей.	10%
1.2.	Знати: передумови, причини й особливості створення спецслужб країн світу в різні історичні періоди.	Лекція. Самостійна робота.	Контрольна робота (тест), 60% правильних відповідей. Творче індивідуальне завдання (Реферати 1 і 2).	15%
1.3.	Знати: особливості функціонування спецслужб країн світу в міжнародних відносинах різних історичних періодів.	Лекція. Самостійна робота.	Контрольна робота (тест), 60% правильних відповідей. Творче індивідуальне завдання (Реферати 1 і 2).	15%
2.1.	Уміти: класифікувати, порівнювати й адекватно інтерпретувати наукові оцінки учених-істориків, які досліджували питання, пов'язані з діяльністю спецслужб у міжнародних відносинах.	Лекція. Самостійна робота	Творче індивідуальне завдання (Реферати 1 і 2).	5%
2.2.	Уміти: виявляти й опрацьовувати різні джерела інформації для реалізації науково-дослідницьких проектів; здійснювати критичний аналіз історичних фактів, явищ і подій, пов'язаних з діяльністю спецслужб у міжнародних відносинах.	Лекція. Самостійна робота.	Творче індивідуальне завдання (Реферати 1 і 2).	10%
2.3.	Уміти коментувати, анотувати, редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представляти результати наукових досліджень у друкованій формі, проводити їх презентацію.	Лекція. Самостійна робота.	Творче індивідуальне завдання (Реферати 1 і 2).	5%
2.4.	Уміти використовувати в процесі навчання і дослідження новітні інформаційні й телекомунікаційні технології для пошуку й обробки історичних даних.	Лекція. Самостійна робота.	Творче індивідуальне завдання (Реферати 1 і 2).	5%
2.5.	Уміти застосовувати набуті знання для вирішення проблем історичної науки з метою максимально об'єктивного оцінювання подій і фактів історії спецслужб у міжнародних відносинах.	Лекція. Самостійна робота.	Творче індивідуальне завдання (Реферати 1 і 2).	10%
3.1.	Здатність: до міжособистісної взаємодії, у тому числі – з представниками інших	Лекція. Самостійна	Творче індивідуальне завдання (Реферати	10%

	професійних груп різного рівня; до участі у наукових дискусіях.	<i>робота.</i>	<i>1 і 2).</i>	
4.1.	Здатність самостійно: розв'язувати спеціалізовані завдання та практичні проблеми історичної науки; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях, використовувати у фаховій діяльності знання з інших гуманітарних дисциплін.	<i>Лекція. Самостійна робота.</i>	<i>Творче індивідуальне завдання (Реферати 1 і 2).</i>	<i>10%</i>
4.2.	Усвідомлення соціальних функцій історика, можливостей використання та зловживання історією. Здатність зберігати та примножувати моральні й наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області.	<i>Лекція. Самостійна робота.</i>	<i>Творче індивідуальне завдання (Реферати 1 і 2).</i>	<i>5%</i>

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1	4.1	4.2
Програмні результати навчання											
<i>Дисципліна запропонована у переліку на вільний вибір студентів</i>											

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання студентів:

- Семестрове оцінювання:

1. Творче індивідуальне завдання – реферат (ЗМ.1): РН 1.2., 1.3., 2.2-2.5, 3.1, 4.1. – **15 балів/9 балів***.

2. Творче індивідуальне завдання – реферат (ЗМ.2): РН 1.2., 1.3., 2.2-2.5, 3.1, 4.1. – **15 балів/9 балів***.

3. Підсумкова контрольна робота з тем ЗМ.1 (тест): РН 1.1.-1.3. – **15 балів/9 балів***.

4. Підсумкова контрольна робота з тем ЗМ.2 (тест): РН 1.1.-1.3. – **15 балів/9 балів***.

* Максимальний бал / пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- Підсумкове оцінювання:

– **Форма оцінювання** – залік;

Обов'язковою умовою для отримання заліку є написання студентом підсумкової контрольної роботи і виконання творчого завдання.

- **Студентам, які не набрали 60 балів за результатами семестрового оцінювання, не склали залік – у відомість виставляється оцінка «не зараховано».**

Для складання заліку під час перескладання, яке призначається відповідно до затвердженого деканатом графіку, студенти мають відпрацювати викладачу ті види семестрового оцінювання, на яких не набрали мінімальної кількості балів (контрольна робота, реферат). У разі, якщо студенти не отримали залік під час перескладання викладачу, відбувається перескладання комісії. Для перескладання на комісії студентам пропонується перелік запитань та завдань, які мають перевірити всі результати навчання за даною дисципліною.

7.2. Організація оцінювання:

Оцінювання успішності знань студентів відбувається впродовж семестру.

Оцінювання успішності знань студентів здійснюється у двох формах: поточний контроль (модульний контроль у формі тестування, письмові роботи у формі рефератів) і підсумковий контроль (залік).

Загальна сума балів – **100** (із них, поточний контроль – **60** балів; підсумковий контроль – **40** балів).

<i>Змістовий модуль 1</i> Спецслужби в історії міжнародних відносин Стародавньої, Середньовічної та Нової доби		<i>Змістовий модуль 2</i> Спецслужби в історії міжнародних відносин Новітньої доби		Залік
30 залікових балів (максимум) 18 балів (мінімум)		30 залікових балів 3(максимум) 18 балів (мінімум)		40 балів (максимум)
Самостійна робота (реферат)	Контрольна робота (тестування)	Самостійна робота (реферат)	Контрольна робота (тестування)	
15 максимум	15 максимум	15 максимум	15 Максимум	
9 мінімум	9 мінімум	9 мінімум	9 Мінімум	24 бали (мінімум)

САМОСТІЙНА РОБОТА

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми дисципліни в цілому, так і деяких розділів тем. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється шляхом оцінювання індивідуального творчого завдання у формі реферату. Оцінювання самостійної роботи студентів здійснюється за **15-ти бальною** шкалою.

Теми рефератів з кожного змістовного модулю викладач пропонує студентам на першому занятті відповідного модулю.

Орієнтовні теми для рефератів:

- Сутність і витоки розвідувальної діяльності.
- Розвідувально-дипломатична діяльність у Стародавньому Китаї.
- Таємна дипломатія та розвідка Візантійської імперії.
- Розвідувальні служби Венеційської республіки.
- Англійська секретна служба у таємній війні проти Католицької церкви.

- Розвідувальна служба кардинала Армана Рішельє.
- Розвідувально-дипломатична діяльність гетьмана Богдана Хмельницького.
- Спецслужби Російської імперії у міжнародних відносинах XVIII–XIX ст.
- Особливості методів і засобів розвідувальної діяльності в Європі у XVIII ст.
- Діяльність розвідувальних служб Наполеона Бонапарта на міжнародній арені.
- Діяльність спецслужб Англії на міжнародній арені у XIX ст.
- Російська «охранка» у міжнародних відносинах.
- Місце і роль розвідки Пруссії у зовнішній політиці держави.
- Діяльність розвідувальних служб держав Антанти напередодні та в роки Першої світової війни.
- Україна як об'єкт уваги спецслужб у 1918–1921 рр.
- Діяльність Першого головного управління (зовнішня розвідка) Комітету державної безпеки СРСР (1983–1991 рр.).
- Таємна діяльність Комінтерну на міжнародній арені.
- Таємні операції спецслужб Німеччини у 1933–1945 рр.
- Таємна діяльність радянських спецслужб на міжнародних конференціях у роки Другої світової війни.
- Зовнішньополітичні операції спецслужб СРСР.
- Таємні операції ЦРУ США на міжнародній арені.
- Зовнішньополітичні операції британських спецслужб у другій половині XX ст.
- Спеціальні операції «Моссад» Ізраїлю на міжнародній арені.
- Зовнішньополітичні операції спецслужб Російської Федерації.
- Сучасна розвідувальна політика європейських держав.

Вимоги до реферату:

- обсяг 8–10 тис. др. знаків;
- самостійність у викладі матеріалу;
- здається в електронному форматі.

Реферат студент подає викладачу на адресу histfac@knu.ua не пізніше, ніж за тиждень до проведення модульного контролю з відповідного змістового модулю: реферат I (до 1 квітня) і реферат II (до 31 травня).

Критерії оцінки реферату:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція
14-15 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми
12-13 балів;
- тема розкрита неповністю, обмежена джерельна база та обґрунтування
11 балів;
- реферат переважно компілятивного рівня
10 балів;
- розкритий лише один окремий аспект теми
9 балів.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Після завершення вивчення кожної змістової частини студент виконує контрольну роботу в письмовій тестовій формі. Участь всіх студентів у контрольному заході обов'язкова. Контрольна робота виконується на останній лекції з кожної змістової частини курсу. Оцінювання контрольної роботи студентів здійснюється за **15-ти** бальною шкалою.

Студент, який з поважної причини пропустив контрольну роботу, зобов'язаний надати відповідний документ, а викладач за погодженням з деканатом призначити нову дату її проведення.

Критерії оцінювання контрольної роботи у тестовій формі з 15 запитань:

- а) вірна відповідь на одне запитання – **1** бал;
- б) невірна відповідь, відсутність відповіді – **0** балів.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий контроль знань студентів у формі заліку.

Предметом підсумкової письмової контрольної роботи є знання студентами історичного термінологічно-понятійного апарату, сутності та витоків, процесів зародження та становлення, особливостей розвитку, функцій та форм, методів і напрямів розвідувальної діяльності у взаємопов'язаності її з таємною дипломатією та міжнародними відносинами країн Азії, Європи й Америки від стародавньої доби до початку III тисячоліття.

Заліковий білет з дисципліни «Спецслужби у міжнародних відносинах» містить 2 теоретичних питання, що потребують розгорнутої відповіді. Кожне питання оцінюється у діапазоні від **0** до **20** балів.

Відповідь на кожне **теоретичне питання** оцінюється відповідно до таких критеріїв:

- глибоке, теоретично обґрунтоване, фактологічно наповнене розкриття питання – **18-20 балів**;
- розкриття питання з фактологічною аргументацією – **12-17 балів**;
- неповне розкриття питання – **6-11 балів**;
- висвітлення окремого аспекту питання – **1-5 балів**;
- відсутність відповіді з питання – **0 балів**.

Студент, який дав відповідь на обидва питання залікового білету і отримав оцінку не менше **24** балів, добавляє до балів набраних за результатами поточного контролю певну суму балів.

Для студентів, які набрали загалом менше **36** балів, необхідно у визначені викладачем дні пройти співбесіду з пропущених занять з тим, щоб набрати критичний мінімум і бути допущеним до перескладання заліку.

7.3. Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60–100
Не зараховано / Fail	0–59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій.

№ п/п	Назва лекцій	Кількість годин	
		Лекції	Самостійна робота
Блок I. СПЕЦСЛУЖБИ В ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН СТАРОДАВНЬОЇ, СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ТА НОВОЇ ДОБИ			
1	Вступ. Тема 1. Сутність та витоки розвідувальної діяльності. Теоретичні аспекти діяльності розвідувальних служб.	4	4
2	Тема 2. Розвідувальна діяльність у міждержавних відносинах і дипломатії Стародавньої доби.	2	6
3	Тема 3. Таємна дипломатія та розвідка у міжнародних відносинах Середньовіччя (кінець V ст.–кінець XV ст.).	4	6
4	Тема 4. Спецслужби у міжнародних відносинах Нової доби (XVI ст.–початок XX ст.).	7	8
	<i>Підсумкова контрольна робота</i>	1	-
Блок II. СПЕЦСЛУЖБИ В ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НОВІТНЬОЇ ДОБИ			
5	Тема 5. Спецслужби у міжнародних відносинах у роки Першої світової війни (1914–1918).	4	5
6	Тема 6. Спецслужби у міжнародних відносинах 1920-х–1930-х років.	4	5
7	Тема 7. Спецслужби у міжнародних відносинах у період Другої світової війни (1939–1945).	4	6
8	Тема 8. Спецслужби у міжнародних відносинах у період «холодної війни» (1945–1991).	4	6
	Тема 9. Спецслужби провідних держав світу у сучасних міжнародних відносинах (кінець XX ст.–початок XXI ст.).	3	6
	<i>Підсумкова контрольна робота</i>	1	-
	Всього за семестр	38	52

Загальний обсяг **90 год.**, у тому числі:

Лекцій – **38 год.**

Самостійна робота – **52 год.**

9. Рекомендована література та джерела:

У списку літератури наводяться праці російською мовою оскільки більшість праць закордонних дослідників не перекладені українською мовою, а також наводяться окремі праці російською мовою видані в Україні і присвячені виключно висвітленню окремих аспектів впливу діяльності спеціальних служб на міжнародні відносини.

Основна:

1. Гвоздь В. І. Історичні, правові і політичні аспекти розвідувальної діяльності держави. – Київ, Борисфен Інтел, 2018. – 576 с.

2. Горбач О. Спецслужби у системі міжнародних відносин [Електронний ресурс] / О. Горбач // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. - 2015. - Вип. 27. - С. 82-88. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2015_27_15

3. Джеджула Ю. А. Таємна війна Богдана Хмельницького. – К.: Молодь, 1995. – 224 с.

11. Подкур Р. Діяльність спецслужб СРСР у прикордонні радянської України у 1920–1930-х рр. [Електронний ресурс] / Р. Подкур // 3 архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. - 2014. - № 2. - С. 7–33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/za_2014_2_3
12. Подкур Р.Ю. За повідомленням радянських спецслужб / Р. Ю. Подкур ; Ін-т історії України Нац. акад. наук України, Голов. редакц. колегія наук.-докум. серії кн. "Реабілітовані історією". - К. : Рідний край, 2000. - 230 с
13. Ричелсон Джеффри Т. История шпионажа XX века / Д. Т. Ричелсон. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. – 560 с.
14. Роуан Р. У. Очерки секретной службы. Из истории разведки / Пер. с англ. С. Займовского. – СПб.: «Логос-СПБ», 1992. – 192 с.; Крафт+, 2003. – 428 с.
15. Сидак В.С. Революцию назначить...экспорт революции в операциях советских спецслужб / В. С. Сидак, В. А. Козенюк. - К. : Генеза, 2004. - 248 с.
16. Сідак В. Радянські спецслужби в дезорганізації української еміграції у міжвоєнний період [Електронний ресурс] / В. Сідак, Т. Вронська // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Історичні науки. - 2007. - Вип. 9. - С. 360-366. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2007_9_45
17. Служба зовнішньої розвідки України: історія і сьогодення = Foreign intelligence service of Ukraine: history and nowadays : [книга-альбом] / за ред. Голови Служби зовніш. розвідки України Ілляшова Г. О. ; [авт.-упоряд. О. В. Скрипник ; фото: Молдаванова М. В., Виноградного В. А., Іванченка В. А.]. - 2-ге вид., переробл. і допов. - К. : АДФЕ-Україна, 2013. - 111 с.
18. Фалиго Р., Коффер. Р. Всемирная история разведывательных служб / Пер. с франц. В 2-х тт.: Т. 1: 1870–1939. – М.: ТЕРРА – Книжный клуб, 1997. – 528 с.; Т. 2: Со времён холодной войны до наших дней. – М.: ТЕРРА – Книжный клуб, 1998. – 304 с.
19. Чайковский А. С. Противостояние: [в 2 т.] / Анатолий Чайковский. - Киев : Феникс, 2019. - Т. 1 : Немецкие и советские спецслужбы во Второй Мировой войне (1939-1945). Тайны военной истории. - 2019. - 455 с.; - Т. 2 : Немецкие и советские спецслужбы во Второй мировой войне (1939-1945). Тайны военной истории. - 2019. - 535 с.
20. Шкуратенко О. В. За кулісами Другої світової. Війна спецслужб [Електронний ресурс] / О. В. Шкуратенко, Д. І. Курас, Н. Ю. Романишин // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. - 2020. - № 2. - С. 149-150. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2020_2_20

10. Додаткові ресурси:

1. <http://novitukr.history.knu.ua/> – кафедра новітньої історії України
2. <http://history.org.ua/> - Інститут історії України НАН України
3. <https://ssu.gov.ua/> – Служба Безпеки України
4. <https://gur.gov.ua/> - Головне Управління Розвідки Міністерства оборони України
5. <https://szru.gov.ua/> – Служба зовнішньої розвідки України